

דף קנ"ט

בן שמכר בנכסי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות
שלחו מארץ ישראל, בן שלוח בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות, וזו היא שקשה בדיני ממונות¹¹⁵. שואלת הגמרא¹¹⁶, וכי בשביל שלוח ממון בחיי אביו יוציא מיד הלקוחות מה שאביהם או הוא מכר להם¹¹⁷? אלא אם הדברים נשנו יש לשנות כך, בן שמכר בנכסי אביו ומת, כגון ראובן שמכר חלקו הראוי לירש בנכסי יעקב אביו ומת בחיי יעקב אביו, ואחר כך מת יעקב. חנוך בן ראובן מוציא את הנכסים שראובן אביו מכר מנכסי יעקב מיד הלקוחות שנחשב לראוי, וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר¹¹⁸, וזו היא שקשה בדיני ממונות.

שואלת הגמרא, שהלקוחות יאמרו לו אביך מכר ואתה מוציא את מה שאתה יורש ממנו, והלא אין אדם יורש את מה שאביו מכר¹¹⁹? דוחה הגמרא והרי אינה קושיה, שמא בנו יאמר להם שהוא בא מכח יעקב אבי אביו, שבני בנים הם כבנים¹²⁰. כמו שלומדים ממה שכתוב בתהילים: "תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יְהִי בְנִיךָ" ולא כתוב "תחתך יהי בניך" שנאמר לראובן שבנך חנוך יהיה תחת יעקב אביך.

בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו אלא אומרת הגמרא, על דין אחר אמרו שהיא ומת בנו מוציא מיד הלקוחות
הקשה בדיני ממונות. ששלחו משם בכור שמכר

115 היא משובשת ולקמן מתרץ אותה. ומשום שבמסקנא דייקו מהמשנה נפל הבית עליו ועל אביו נקט אותם כאן. ונראית גירסת ר"ח שגרס אותם אחרי המשנה נפל הבית עליו ועל אשתו שהרי היא נקבעה בגמרא על משנת נפל עליו ועל אביו שממנה יש ראייה לדבר זה. רשב"ם. ועיין בהע' 25 בדף הקודם.

116 (ועוד לקוחות מאי עבידתיה) אינו בראשונים ובכת"י

117 הלא לא לקחו מאביו כלום ואינם בחזקתן. תוס'

118 כמו ששינוי בכורות בפרק יש בכור ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק. וכן הלכה ולא חוששים למה שדחו במסקנאה והעמידו את המשנה ביורשי אחוזה. שהקשו ותייצו רק להקשות על מה שאמרו וזו היא שקשה בדיני ממונות. והתלמוד מתרץ שלא תסייע מהמשנה ולעולם קשה בדיני ממונות. ואע"פ שקשה בדיני ממונות כן הלכה כמו ששלחו משם קשה היא וכן הלכה כמותה אבל הוא דין קשה הוא בלא טעם. רשב"ם.

119 תוס' שואלים למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות אפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוא כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב. אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל שאפילו לר"מ מ"מ מועיל לקנות בנכסים כשהוא גוסס. ופ' ריב"ם שודאי שהמכר אינו מכר אלא מדובר לענין חזרת מעות. שבנו מוציא את השעבוד שהיה ללקוחות מן הדין מהם, כי אין להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם. ולפ"ז צ"ל שסוברים שאדם משעבד דבר שלא בא לעולם. ואע"ג שא' לעיל דאיני קנה והוריש לא משתעבד הוא משום ששמואל לטעמו שמלוה על פה אינו גובה מן היורשים. אבל לדידן שסוברים שגובה מן היורשים הוא כמו מלוה ומשתעבד אע"פ שלא בא לעולם. וא"ת יאמרו לו אבוך זבין ואת אמאי מפקת. שמא הוא משום שאין בעל חוב נוטל בראוי כמו כתובת אשה, שאינה נוטלת בראוי. ושמא י"ל שדוקא כתובת אשה אבל בע"ח נוטל בראוי. אבל קשה א"כ למה בכתובת לא א' שלענין ראוי דתנאי כתובה אינו בכתובה וישנו בע"ח אבל אם אינה בעל חוב אתי שפיר. תוס'

120 וכמו שראובן אבי היה יכול לירש את יעקב אביו אילו [היה] חי אחרי מות אביו כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב ולא מכח ראובן אבי אני יורש ואין בנכסים הללו שום זכות לראובן ומכירתו לאו כלום היא. רשב"ם.

חלק בכורתו בחיי אביו והבכור מת, בנו מוציא מיד הלקוחות^{121 122}. וזו היא שקשה
בדיני ממונות, האם אביו מכר והוא מוציא. ואם תאמר שיאמר אני בא מכח אבי
אבא מה לו בחלק בכורה, הרי הוא אינו בכור. ושואלת הגמרא מה הקושיה שמא
הוא יכול לומר אני בא מכח אבי אבא ואני עומד במקום אבי הבכור. כמו שכתוב
: "תחת אבתיך יהיו בניך" ואני יורש את אבי אבא כמו אבי, שהוא בנו הבכור¹²³.

היה יודע בעדות עד שנע' גזלן הוא אינו מעיד אלא הקושיה בדיני ממונות היא על דין
על כתיי אבל אח' מעידים כשהוחזק בב"ד¹²⁴ אחר. ששלחו משם, היה יודע לו בעדות
עד שלא נעשה גזלן, והיה שמו חתום בשטר הלואתו ונעשה גזלן ונפסל לעדות¹²⁴,
הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל אחרים מעידים. וקשה, אם הוא אינו נאמן האם
אחרים נאמנים?¹²⁵ וזו היא שקשה בדיני ממונות. שואלת הגמרא מהי הקושיה
שמא מדובר כשכתב ידו הוחזק בב"ד! כשהוחזק בהנפק בבית דין טרם היותו
גזלן^{126 127}. אלא הקושיה בדיני ממונות היא על מה ששנינו היה יודע לו היה יודע
לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה, הוא אינו יכול לקיים את כתב ידו אבל
אחרים יכולים לקיים את כתב ידו, אם הוא לא נאמן האם אחרים נאמנים?! מה
הקושיה נאמר שגם כאן מדובר כשכתב ידו הוחזק בב"ד!

אלא הקושיה בדיני ממונות היא על מה ששנינו היה יודע לו עדות עד שלא נעשה
חתנו ונעשה חתנו, הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידים. אם הוא לא
נאמן האם אחרים נאמנים?! ואם תאמר שגם כאן מדובר כשכתב ידו הוחזק בב"ד,
הרי רב יוסף בר מניומי אמר בשם רב נחמן שחתנו אינו נאמן אף על פי שלא הוחזק
כתב ידו בבית דין¹²⁸. שואלת הגמרא, ומהי הקושיה, גזירת הכתוב היא שחתנו

121 כגון ראובן שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי אביו ומת ראובן ואחר כך מת יעקב בא חנוך ומוציא
מיד הלקוחות חלק בכורת ראובן אביו ונטילה לעצמו כאילו לא מכרה ראובן שחנך יורש חלק בכורת אביו בנכסי
זקנו אביו. ואע"פ שמת הבכור בחיי אביו כמו ששנינו בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים חלק שהיה ראוי לאביהן
שהיה מיוצאי מצרים ושהיה בכור ונטל שני חלקים. רשב"ם.

122 לא גורסים אלא אי אתמר הכי אתמר. שהרי שלחו משם את כל הדברים האלו, ואלא שלא ידעו במה שלחו
וזה היא שקשה בדיני ממונות. תוס'.

123 כמו שלומדים מהכתובים בבנות צלפחד שירשו את חלק בכורה של אביהן. רשב"ם
124 ככתוב "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חסם" ואע"פ שנאמן אדם לומר זה כתב ידי מעתה אינו מעיד על
כתב ידו שהרי אנו מחזיקין כל דבריו שקר משנעשה גזלן ושמא עד אחד פסול זייפו או שכתבו וחתם בו היום
שקר. רשב"ם.

125 ולפי מה דקס"ד קשה בדיני ממונות איהו לא מהימן אחרני מהימני בתמיה. והלא שמא הוא עצמו חתם בו
היום שקר שהרי הוא גזלן ומה אנו מרויחים כשמכירים את חתימתו שמא הוא פסול. רשב"ם.

126 שאין לומר כך אלא אלו מעידים שחתמו בהנפק זה וקיימו את השטר לפני שהיה גזלן ובאותה שעה הוא עצמו
היה נאמן לומר זה כתב ידי. שהרי אחרים מעידים על כתב ידו ולא על כתב ידו והשטר הוא מקויים ממילא.
רשב"ם.

127 רשב"ם פירש שכתוב בו הנפק. ואין נראה לר' שהרי האם הדיינים לא יכולים לטעות באותו האיש אם הוא
גזלן או לא, הרי אין חותמין אלא על חתימת העדים ואין צריכין הדיינים לקרוא אפילו את הכתוב בשטר. אלא
הוחזק כתב ידו בב"ד ראו את כתב ידו קודם שנעשה גזלן שאין לומר שלאחר כך חתם. כמו הוחזק שטר
כתובה בשוק בפ"ב דקדושין, וכגון הואיל דאיתחזק בב"ד לא אמרי' בפ"ז זה בורר שראו ב"ד את השטר כבר. תוס'
128 מכאן יש ללמוד שאם היו שנים מעידים ואח"כ נעשו קרובים שאחר מעיד על כתב ידן שמכירים אותו ולא
חוששים שמא היום חתם. תוס'.

אינו נאמן, שהרי אפילו משה ואהרן שאינם חשודים לשקר אינם נאמנים להעיד לחותנם. אבל אחר כך נאמן.

אלא יש לומר כמו שאמרו מתחילה בן שמכר בנכסי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות. והכתוב: "תחת אבותיך יהיו בניך" נאמר בברכה. שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם כמו שכתוב בסופו "תשיתמו לשרים בכל הארץ"¹²⁹.

במשנה נפל הבית וכו' יורשי האב הם האחים ומורישיו הם אחי האב
שאלת הגמרא, האם אפשר לומר שהכתוב מדבר בברכה ולא לענין הדין. הרי שנינו שאומרים לענין הדין שהבן בא מכח אבי אביו. שנינו במשנה¹³⁰ נפל הבית עליו ועל אביו, עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב, יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מת האב, ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן. ולכאורה הכוונה ב'מורישיו' שהנכד טוען כנגד המלוה, שאביו מת קודם ואחר כך סבו והוא יורש מכח סבו. והכתוב מדבר גם לדין ולא רק לברכה? מבארת הגמרא, הכוונה במורישיו שהבית נפל על אב ובנו ואחי האב מתו כחים עם הבעל חוב¹³¹, ואומרים שאביהם מת אחרון והם יורשים את כל נכסיו¹³².

אב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו
שאלו את רב ששת, האם בן יורש את אמו בקבר, כאילו הוא חי, להנחיל לאחים שלו מן האב. ואמר להם רב ששת שנינו, האב שנשבה ומת בנו במדינה, ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו. מי הם יורשי האב ומי הם יורשי הבן?, הלא אם אין בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשים את שניהם, ואם לאותו בן יש בנים הם יורשים את האב ואת הבן. אלא התנא אומר שאב שנשבה ובן בתו מת במדינה, ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו. ובן שנשבה ומת אביו במדינה, ולא יודעים מי מת ראשון יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן. ואם הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב, מדוע יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן?, אפילו אם הבן מת ראשון ירשו יורשי הבן את הכל שהרי ירש את אביו אמו בקבר במקום אמו ויורש לאחיו מן האב. וראיה שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מאב.

129 הכ' השמיעי שיזכה הצדיק לבנים כמותו כמו שכ' "תשיתמו לשרים בכל הארץ". תוס'.

130 ומדוע אמרו וזו היא שקשה שמשמע שלא מצאו ראיה לדבריהם ולכן מקשים על סברת שמועתם. רשב"ם.

131 ודאי לא מכח ראובן באים לירש שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמוהו ומורישיו אחי אביו אחי יעקב עשו דוד ראובן. רשב"ם.

132 שראובן בן יעקב לא ירש בנכסי עשו דודו תחת יעקב אביו שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו ובעל חוב אומר עשו מת תחלה וראובן מת אחרון והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסי עשו עמכם ונטל חלקו. ואין כאן תחת אבותיך יהיו בניך שלענין דין לא מצא' במשנה שום ראיה למה ששלחו משם וקשה בדיני ממונות. אבל הלכה כמה ששלחו משם אלא שלא מצאו ראיה מפורשת וכן כל אלו שא' כן הלכה. רשב"ם.



וכן שנינו במשנה נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו
 ואמר רב אחא בר מניומי לאביי אף אנו שנינו במשנה, נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. ואם הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב, אפילו אם הבן מת ראשון ירש את אמו בקבר ויוריש לאחים מאביו! וראיה שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב¹³³. ואמר אביי שהטעם הוא מפני שנאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל, כמו שהבעל אינו יורש את אשתו בקבר, אף הבן אינו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב.

א' מוכר נכ' בר סיסין והיתה לו אדם אמר לחברו אני מוכר לך את נכסי בר סיסין. ויהיה לו קרקע אחת שנקראה דבי בר סיסין ואמר לו שהיא אינה מנכסי בר סיסין, אלא שהיא נקראת דבי בר סיסין. וכשבאו לפני רב נחמן העמידה בידי הלוקח. אמר לו רבא האם כך הדין? הרי המוציא מחבירו עליו הראיה¹³⁴. ומקשה הגמרא מדברי רבא על דברי רבא, ומדברי רב נחמן על דבריו. באותו שאמר לחברו מה מעשיך בבית זה?. ואמר לו ממך קניתיו ואכלתי שני חזקה. ואמר לו אני הייתי בשכונני גואי. וכשבאו לפני רב נחמן אמר לו לך ברור אכילתך. ואמר רבא לרב נחמן האם כך הדין? הרי המוציא מחבירו עליו הראיה!. מרבא לא קשה על רבא כאן המוכר ואומרת הגמרא שלא קשה מרבא על רבא, כאן עו' בנכסים שם הלוקח המוכר עומד בנכסים, שם הלוקח עומד בנכסים ובשני המקרים אין מוציאים מיד המוחזק. ולא קשה מרב נחמן על רב נחמן, כיון שאמר לו דבי בר סיסין והקרקע נקראת דבי בר סיסין, עליו להביא ראיה שאינה של דבי בר סיסין. כאן לא יהא אלא כמו שאוחזו שטר, האם לא אומרים לו קיים שטרך ועמוד בנכסים?.

הדרן עלך מי שמת

133 תוס' שואלים מדוע רב ששת לא הביא את המשנה. ועוד שהוא עצמו אמר בפרק יש נוחלין האשה את בנה, הא קמ"ל אשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה כו' אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב. ואומר רבי משום שהבריייתא היא משובשת הביאה והיה רוצה לתרצה. תוס'.

134 הווא דאמר ליה לחבריה כו' רשב"ם ותוס' כתבו שהכל נתפרש בחזקת הבתים ואגב גררא של המשנה שמדברת בנכסים בחזקתן הביאו את הדברים כאן.



